

Yörük, E. (2025). Türkiye’deki Neo-liberal Krizi Yankılayan Spiritüel Bir TV Dizisi: Arayış, *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 7(1), 126-151.

## ***Türkiye’deki Neo-Liberal Krizi Yankılayan Spiritüel Bir TV Dizisi: Arayış***

### ***A Spiritual TV Series Echoing The Neo-Liberal Crisis In Türkiye: The Arayış***

**Evrin YÖRÜK<sup>a</sup>**

**Doi: 10.53281/kritik.1549172**

<sup>a</sup>Dr., Bağımsız Araştırmacı, Orcid no: (0000-0003-2779-3525)

#### **MAKALE BİLGİLERİ**

##### **Makale:**

Gönderim Tarihi: 12.09.2024  
Ön Değerlendirme: 22.10.2024  
Kabul Tarihi: 21.05.2025

##### **Anahtar Kelimeler:**

*Arayış*, Türk Dizileri, Yeni Çağ Hareketi, Spiritüellik, Neo-Liberalizm

##### **Key Words:**

The *Arayış*, Turkish Series, New Age Movement, Spirituality, Neo-Liberalism

#### **ÖZET**

Bu çalışma, ilk kez 14 Haziran 2023 tarihinde *Disney+ Türkiye*’de altı bölüm olarak yayınlanan Türk dizisi *Arayış*’ı ele almaktadır. *Arayış*, rahim kanseri tedavisi gören genç bir kadın olan Nisan’ın, kendisi gibi kanser hastası arkadaşı Songül’ün ısrarı üzerine, İstanbul’da bir otelde düzenlenen spiritüel bir şifa seansına katılması ardından gelişen bir olay örgüsüne sahiptir. Dizi, günümüz Türkiye’sinin metropol şehirlerinde yaşayan, üniversite eğitime, profesyonel mesleklere ve orta-üst gelir grubuna sahip kişilerin daha çok yöneldikleri Yeni Çağ spiritüelliğini sorunsallaştırmak bakımından oldukça önemlidir. Bu çalışma, *Arayış*’ı, Türkiye’deki neo-liberal krizi yankılayan, spiritüelliğin beslendiği ekonomik, sosyal ve kültürel zemini sergileyen bir dizi olarak değerlendirmekte ve nitel bir analiz yoluyla dizinin eleştirel bir tartışmasını yapmayı amaçlamaktadır. Çalışmada, metin analizi yöntemi, neo-liberal şartlarda yaşayan insanların ihtiyaçlarını, kaygılarını, gerilimlerini ve çıkmazlarını ciddiye alan bir yaklaşımın rehberliğinde, analitik bir araç olarak kullanılmaktadır.

#### **ABSTRACT**

This study deals with a six-episode Turkish TV series *Arayış*, which first aired on *Disney+ Turkey* on June 14, 2023. *Arayış* is based on the events that develop when Nisan, a young woman being treated for uterine cancer, attends a spiritual healing session held in a hotel in Istanbul at the insistence of her friend Songül, who also has cancer. The series plays a crucial role in terms of problematizing New Age spirituality, which is more oriented towards people with university education, professional professions and middle-upper income groups living in the metropolitan cities of today's Turkey. In this study, the *Arayış* is evaluated as a TV series that echoes the neo-liberal crisis in Turkey, and reveals the economic, social and cultural grounds on which spirituality is nourished, and aims to conduct a critical discussion of the series, through a qualitative analysis. Within the scope of the research, the method of textual analysis was used as an analytical tool, guided by an approach that takes seriously the needs, concerns, tensions and predicaments of people living in neo-liberal conditions.

© 2018- e-ISSN 2667-6850

## GİRİŞ

Neo-liberalizm, sadece ekonomik faktörlerin değil, toplumsal, kültürel ve politik pek çok faktörün bir arada düşünülmesini gerektiren geniş bir kavramdır. Dünyada 1970'lerin ortalarından ve özellikle de 1980'lerden sonra yaygınlık kazansa da gerek teorik gerek pratik gelişimi çok daha gerilere giden, kapitalizmin ve emperyalizmin gelişiminden bağımsız olmayan neo-liberalizm, ülkelere göre özgün özellikler taşıyabilmektedir. Ancak her ülkenin kendine has deneyimleri bir yana, Alfredo Saad-Filho ve Deborah Johnston'un belirttiği gibi (2007, s. 17), "Neo-liberalizmin en temel özelliği, (finansal) piyasanın buyruklarını dayatmak amacıyla yurt içindeki süreçte devlet gücünün sistemli kullanımıdır ve bu, uluslararası ölçekte 'küreselleşme' tarafından yeniden üretilmektedir." Toplumsal hayatın küresel piyasa kurallarına göre düzenlendiği ülkeler için ise geleneksel kurumların erozyona uğradığı, dayanışmacı değerlerin yitirildiği, bireyselleşmenin hız kazandığı, örgütlü dinlerin sarsıldığı şeklinde çeşitli tespitler yapılagelmektedir (Harvey, 2015; Guest, 2023; Bauman, 2005; Sennett, 2008). Benzer tespitler, Yeni Çağ Hareketi (*New Age Movement*) ve spiritüellik (*spirituality*) konuları etrafında da sıklıkla dile getirilmektedir (Kirman, 2003; Köse, 2020; Carrette ve King, 2005).

Bu makalede Yeni Çağ Hareketi, Paul Heelas'ı takip ederek (1996, s. 1, 18), Batılı toplumlarda 1960'ların sonları ve 1970'lerin başlarında karşı kültür hareketinin katkısı ile büyüyen, örgütlü bir din karakteri taşımayan, çok çeşitli topluluklar, oluşumlar, etkinlikler ve de bağımsız bireyler ağı içinde şekillenip günümüze kadar gelen spiritüel bir hareket olarak tanımlanmaktadır. Heelas'ın tanımındaki tarihlendirme ile hareketin liberal ve çoğulcu yapısının vurgulanması gibi unsurlar, Yeni Çağ hakkındaki diğer kaynaklarda da karşımıza çıkmaktadır (Hanegraaff, 1996; Frisk vd., 2016; Sutcliffe ve Gilhus, 2016). Makalenin diğer kilit kavramı olan spiritüellik ise, Christoph Bochinger'in (2006, s. 1808) belirttiği ilk anlamıyla "Çağdaş dini söylemde hayata karşı manevi bir tutum, bir dindarlık tarzı için kullanılan moda bir sözcüktür ve hem Hristiyan olan hem Hristiyan olmayan bölgelerde görülmektedir." Ancak Bochinger (2006), spiritüelliğin Yeni Çağ ile ilişkili bir diğer anlamından daha söz etmiştir ki bu ikinci anlam aslında bu makalede de kullanılan spiritüellik kavramına denk düşmektedir. Buna göre spiritüellik, "19. yüzyılın sonlarından itibaren, Hristiyan geleneğinin 'dogmaya olan körü körüne inancının' tersine, dinsel konularda içsel deneyime seslenen özgür ruhlu bir tutumu ifade etmektedir" (Bochinger, 2006, s. 1809). Spiritüelliğin bu anlamı ise "Batılı ülkelerde Yeni Çağ Hareketinin yaydığı ve "kilisesiz dindarlık", "doğa temelli spiritüellik" vb. gibi kendi adlandırmalarıyla benimsediği bir anlam olarak" (Bochinger, 2006, s. 1809), bugün de Yeni Çağ literatürü içinde geçerliliğe sahiptir. Görüldüğü gibi spiritüellik, bireyselleşme ile yakından bağlantılı bir kavram görünümündedir ve bu niteliği ile neo-liberalizme de uyum sağlamaktadır. Öyle ki Maria Eugenia Funes (2016, s. 1), spiritüellik ile neo-liberalizm bağıını ele alırken Weber'in "seçmeci

yakınlıklar” kavramına atıf yapmış ve bu kavramdan hareketle hem spiritüelliğin hem neo-liberalizmin “gündelik hayatın her alanında kendi kaderinden sorumlu olduğu düşünülen birey üzerinde ortaklaştığına” dikkat çekmiştir. Ayrıca, “her ikisinin de gerek ekonomik gerek dini hayatta kişisel başarıya ulaşmanın bir yolu olarak özerkliğin savunulmasını ve girişimciliğin teşvik edilmesini paylaştıklarına” işaret etmiştir (Funes, 2016, s. 1). Gerçekten de Funes’in vurguladığı bu ortaklığa hem Türkiye’de hem başka ülkelerde yapılan çalışmalarda dikkat çekilmiştir (Haenni, 2014; Toprak, 2023; Gog, 2020). Bu bağlamda makalenin, söz konusu akademik hattı takip ederek, spiritüelliği, neo-liberal toplumsal, ekonomik ve kültürel zeminden ayrı tutmayan bir yaklaşımla ele aldığı belirtilmelidir. Buradaki amaç ise spiritüellik ile neo-liberalizm arasında söylemler ve pratikler düzeyinde bir uyum olduğunu göstermek ve söz konusu uyumun popüler bir televizyon dizisinde sergilenme biçimleri üzerine eleştirel bir tartışma yapabilmektir.

Maral Erol ve arkadaşları (2016, s. 5), “Türkiye’de neo-liberal yönetimsellik sürecini kolaylaştıran üç temel dinamikten” söz etmişlerdir. Yazarların, “1980 darbesini takip eden yıllardaki askeri sıkı yönetim”, “finansal liberalleşme ve ordunun vesayeti altında küresel neo-liberalizmle bütünleşme” ve “şehirleşme, orta sınıfın biçimlenmesi, tüketimcilik” gibi “zaten önceki yıllarda başlamış toplumsal değişimler” şeklinde sıraladıkları bu dinamikler, ülkede neo-liberalizmin önünü açmakta oldukça işlevsel olmuştur. Fikret Şenses de (2016, s. 17) “Türkiye’de ekonomi politikalarının IMF, Dünya Bankası ve 1990’lardan sonra da Avrupa Birliği’nin güçlü etkisi ve hatta talimatları altında” şekillendiğine dikkat çekmiş ve bu durumun “yerel politika üretme kabiliyetini zayıflatmış” söylemiştir. Ülkenin karar alıcılarının küresel kapitalizme hizmet eden politik tercihleri sonucunda ise özelleştirmeler, sosyal devletten tavizler, işçilerin ve memurların sendikal örgütlenmelerine baskılar ve kısıtlamalar, medya ve reklamcılık dünyası eliyle tüketimciliğin özendirilmesi gibi toplumsallığı aciz bırakan bir dizi uygulama hayata geçmiştir. Bütün bu uygulamalar, toplumsallığı aşındırmış, Şenses’in belirttiği gibi (2016, s. 18), “Neo-liberalizm aynı zamanda, toplumun ahlaki temelini aşırı bireyciliğe dönüşmesinde de etkili olmuştur.” Türkiye’nin 1980’li yıllardan beri deneyimlediği neo-liberalizm, halihazırda modernitenin, kapitalizmin, şehirleşmenin sancılılarıyla boğuşan bir toplumdaki çelişkileri daha da artırmış, kırılgan/güvencesiz/belirsiz bir iklimde duygu ve düşünce dünyası sarsıntıya uğramış insanlar yaratmıştır. Bu koşullarda, Türkiye’de spiritüelliğe olan ilginin canlandığını, geleneksel medya, dijital medya ve sosyal medya aracılığıyla spiritüel içeriklerin yayıldığını görmek şaşırtıcı değildir. Nitekim Türkiye’deki saha araştırmalarının da ortaya koyduğu üzere spiritüellik, neo-liberalizme kendini uyarlayabilen, bireyselleşmiş insan tipine rehberlik edebilen bir kavram ve bir pratik olarak etkili bir alternatif olmayı sürdürmektedir (Cengiz vd., 2022; Erkmen, 2021; Çelik, 2021; Doğan, 2020; Mashaël, 2020; Baydar Çavdar, 2019; Develi, 2019; Mirza, 2018; Öztürk, 2015).

Türkiye’de Yeni Çağ Hareketi ve spiritüellik bağlamında, çoğunluğu ilahiyat alanında olmak üzere sosyal bilimlerde teorik ve empirik çalışmalardan oluşan akademik bir literatür karşımıza çıkmaktadır (bkz., Cengiz vd., 2022, s. 77-83). Bu literatürün medyayla ilişkili kısmına bakıldığında, popüler dergilerde Yeni Çağ “post-modern bilgeliğinin” görünümüleri (Paker, 2011), popüler spiritüel kitapların ve popüler İslami maneviyat kitaplarının retoriği (Baydar Çavdar, 2019), sosyal medyada tüketilen spiritüel inanışlar (Pınarbaşı, 2021; 2023), televizyon reklamlarında spiritüellik (Gülerarslan Özdengül ve Çam, 2017) gibi çeşitli çalışmalar görülmektedir. Ancak belirtilmelidir ki Türkçede medya ve iletişim çalışmaları alanında spiritüellikle ilgili hem nicel hem nitel düzeyde doyurucu bir içerik bulunmamaktadır. Aslında bu, sadece Türkçede değil uluslararası literatürde de olan bir eksikliktir. Söz konusu eksikliğin arka planında ise Srividya Ramasubramanian’ın değindiği üzere (2014, s. 47), “akademisyenlerin, genellikle kişisel, öznel ve değer yüklü bir deneyim gibi görülebilen spiritüellik ve din konuları hakkında konuşmaktan rahatsızlık duymaları” oldukça güçlü bir gerekçe olarak durmaktadır.

Türk televizyonlarında spiritüellik, sabah programları, sohbet programları (*talk-show*) gibi gündüz kuşağı yapımlarından dizilere, filmlere, belgesellere hatta haberlere kadar hemen her program türünde karşımıza çıkabilmektedir. Türkiye’de 1990’larda özel televizyonların yayınlara başlamasından sonra spiritüel içeriklerin popülerleşmesi hız kazanmış, “televizyondaki ‘gizemli’ programların topladığı yüksek reyting ve gördüğü büyük ilgi” yazılı basında da bu tür içeriklerin artışına yol açmıştır (Kozanoğlu, 1997, s. 37-38). 1990’ların özel televizyon ekranlarında “medyumlar”, “cinciler”, “hocalar”, “büyücüler” boy göstermiş (Kozanoğlu, 1997, s. 38), ünlülerin medyumları olarak tanınan Medyum Memiş’in popülaritesi, televizyon kanallarının “farklı ve ‘rakip’ medyum arayışlarını” ve “medyum savaşlarını” beraberinde getirmiştir (Gürpınar, 2023, s. 52). 1990’lardan günümüze gelen süreçte, özellikle kadınlara yönelik aktüel programlarda ve sağlık programlarında astroloji uzmanı, spiritüel ilişki danışmanı, yaşam koçu, spiritüel enerji uzmanı gibi meslek adlarına sahip kişilerin konuk edildiği programlar popülerliğini korumaktadır. Son dönemde ise uluslararası ve ulusal dijital televizyon platformlarında, dizi, film ve belgesel türünde spiritüel konulara temas eden Türk yapımlarına rastlanmaktadır. Örneğin, köken aile açılımı adlı bir tür spiritüel terapi yöntemini konu alan *Zeytin Ağacı* (2022/2024) adlı dizi *Netflix Türkiye*’de yer almıştır. *Netflix Türkiye*’de *Do Not Disturb* (2023), *Amazon Prime*’de *Yaşam Koçu* (2024) gibi, spiritüelliği komedi-dram unsuru olarak kullanan filmler karşımıza çıkmıştır. Ayrıca, *Gain*’de Ela Başak Atakan’ın aynı adlı kitabından uyarlanmış *Bir Şifa Bağımlısının İtirafı* (2021) ve *BluTV*’de *Şamanın Yolunda* (2021) adlı spiritüel kişi ve grupları konu alan belgesel yapımlar da gösterilmiştir. Bu makalenin örnekleme *Arayış* (2023) ise *Disney+ Türkiye*’de yayınlanan, hikâyesinin ana malzemesinin spiritüellik

olduğu bir televizyon dizisidir. Dizi, rahim kanseri tedavisi gören genç bir kadın olan Nisan'ın, kendisi gibi kansere yakalanmış arkadaşı Songül'ün ısrarını kıramayıp İstanbul'daki otellerden birinde gerçekleştirilen spiritüel bir şifa seansına katılması, sonrasında da bu seansı düzenleyen, Tufan ve Azra adlı iki kişinin önderliğindeki modern tarikatın ikamet ettiği adaya gitmesi ile gelişen bir olay örgüsüne sahiptir.

Bu makale *Arayış* dizisini, Bonnie S. Brennen'in (2017, s. 203-239) medya çalışmalarında kullanılan niteliksel araştırma yöntemleri arasında yer verdiği yöntemlerden biri olan metin analizi (*textual analysis*) ile ele almaktadır. Brennen (2017), nitel araştırmalarda metin analizinin kullanımı hakkında şöyle söylemiştir:

Metin analizi yaptığımızda, metinlerde bulunan birçok anlamı değerlendiririz ve yazılı, görsel ve sözlü dilin toplumsal gerçekliklerimizi yaratmamızda bizlere nasıl yardımcı olduğunu anlamaya çalışırız. Nitel araştırmacılar, metinlerin sadece güçlü ve zayıf yönlerini, doğruluğunu veya yanlışlığını yargılamak yerine, metinlerde açığa çıkan toplumsal pratiklere, temsillere, varsayımlara ve hayatlarımıza dair hikâyelere bakarlar (Brennen, 2017, s. 204-205).

Brennen'in (2017) yukarıdaki ifadelerinin ışığında makale, *Arayış*'ı, spiritüellik ile neo-liberalizm arasındaki ilişkileri sergilemeye ve spiritüelliğin, özellikle eğitilmiş, profesyonel meslek mensubu, orta-üst gelir düzeyli metropol insanlarına cazip gelmesi olgusunun ardında yatan nedenleri sorgulamaya olanak veren bir metin olarak ele almakta ve metni eleştirel bir çözümlemeye tabi tutmaktadır. Bu bağlamda, *Arayış*'ta şehir ve ada arasında kurulan karşıtlığın izi sürülmekte; şehrin, bir arada yaşam imkânını sakatlayan, insan iradesine kasteden, mutsuzluk ve hastalık üreten bir yer, adanın ise -kimi vakitler tekinsizliği ürkütse de- özgür iradeleriyle alternatif bir topluluk kuran insanların yaşadığı, mutluluk ve şifa ümidi veren bir yer olarak kurgulanması sorunsallaştırılmaktadır. Söz konusu sorunsal dahilinde, *Arayış*'taki spiritüel öğeler, neo-liberal bir iklimde hayatını sürdüren insanların ihtiyaçlarını, endişelerini ve çıkmazlıklarını ciddiye alan, spiritüelliğin karmaşık boyutlarına eğilen bir yaklaşımla çözümlenmeye çalışılmaktadır.

Makalede öncelikle, spiritüellik ve neo-liberalizm arasındaki ilişkileri olgusal ve kuramsal düzeyde tartışmak amacıyla kaleme alınan bir bölüm bulunmaktadır. "Spiritüellik ve Neo-Liberalizm" üst başlıklı bu bölümde spiritüellik, "bireyselleşme", "şifa pratikleri" ve "ekoloji" konuları ile bağlantılı biçimde değerlendirilmektedir. Buradaki konuların belirlenmesindeki en temel etken, toplum yerine bireyi öne alan, sağlıklı bir hayat sürmek, üretimin ve tüketimin dengelendiği şehirlerde yaşamak gibi insani arzuları bireyin kendi sorumluluğuna yükleyen neo-liberal özne kurgusu ile spiritüellik arasında ciddi bir çakışma olduğunun düşünülmesidir. Dolayısıyla bu konular, makalenin ikinci bölümüne de taşınmakta ve *Arayış* dizisi, "Atomize Bireylerden Topluluğa", "Hastalıktan

Şifaya” ve “Tüketen Şehirlerden Üreten Adaya” şeklinde, Türkiye’deki neo-liberal krizin görünümlerini spiritüellik bağlamında ele almayı sağlayan üç tematik başlık üzerinden çözümlenmektedir. Makalenin ikinci bölümündeki bu çözümlemede, ilk bölümdeki değerlendirmelerin ve bu değerlendirmelerle bağlantılı kaynakların yanı sıra spiritüellik ve neo-liberalizm arasındaki ilişkileri somut biçimde sergileyen ilgili saha araştırmalarından da faydalanılmaktadır.

## **1. Spiritüellik ve Neo-Liberalizm**

### **1.1. Spiritüellik ve Bireyselleşme Süreçleri**

Spiritüelliğin bireyselleşme süreçleri ile bağıni kurmak için en sağlıklı yaklaşım, spiritüelliği, neo-liberal toplumsal, ekonomik ve kültürel şartlar içinde değerlendirmek gibi durmaktadır. Böyle bir yaklaşımı geliştirebilmek için, doğrudan spiritüellik hakkında yazmasalar da kapitalizm ve neo-liberalizm bağlamında eleştirel eserler veren Zygmunt Bauman (2005, 2016, 2023), Richard Sennett (2008, 2011) gibi düşünürlerin katkısı büyüktür. Buna göre Bauman (2005, 2023), kapitalizmin gelişiminde “ağır modernite” dönemi olarak adlandırdığı Fordist sistemden “akışkan modernite” olarak adlandırdığı neo-liberal sisteme geçiş üzerine yaptığı değerlendirmelerde, çalışma hayatının nasıl güvencesiz bir hale geldiğini göstermiş; Sennett de (2008) benzer bir hattan ilerleyerek söz konusu güvencesiz çalışma koşullarında emekçilerin “karakter aşınması” sorunu ile baş başa olduklarını söylemiştir. Akışkan modernitede hayat, ağır moderniteden farklı bir şekilde ne uzun vadeli iş sözleşmelerine ne de uzun vadeli insan ilişkilerine izin vermekte, sendikal örgütlülük ve dayanışma ağlarının eskisi gibi işlemediği bu şartlar ise insanları bireyselleşmeye mecbur bırakmaktadır (Bauman, 2005, 2033; Sennett, 2008). Sennett’in (2008) “karakter aşınmasına uğramış” insanları da söz konusu bireyselleşmeden kaçamayan; geçmiş, bugün ve gelecek algısı sürekli ve sürekli değiştiği için ne işinde ne özel hayatında istikrarlı bir kişisel anlatı kuramayan insanlardır. Kanımızca, spiritüelliğe de böylesi şartlarda hayatlarını sürdüren insanların deneyim alanına giren bir kavram ve bir pratik olarak yaklaşmakta fayda vardır.

Heelas (1996, s. 135, 153), Batı toplumlarındaki insanların Yeni Çağ’ın cazibesine kapılmasının nedenlerini, “modernitenin belirsizlikleri” ve “modernitenin belirlilikleri” konu başlıkları üzerinden ele almıştır. Heelas’a göre (1996, s. 137), “modernitenin belirsizlikleri” nedeniyle Yeni Çağ’a yönelen kişilerin, “birey olma algıları bir şekilde bozuktur ya da belirli yaşam biçimleriyle özdeşleşmede zorluk yaşamaktadırlar.” Diğerleri, yani “modernitenin belirlilikleri” nedeniyle Yeni Çağ’a yönelenler ise modern hayatın kuralları içinde “Yeni Çağ’ın hükümleri yoluyla çözüm arayan” kişilerdir (Heelas, 1996, s. 137). Heelas’ın tartışmasından anlaşılan, Yeni Çağ’ın gerek moderniteye

tepki gösterme gerek moderniteye uyum sağlama aracı olarak işe koşulabildiğidir. Ancak her iki durumda da mevcut ekonomik şartların ve o şartların ürettiği kültürün yadsınamaz bir payı olduğu açıktır. Nitekim Heelas (1996), modernitenin belirlilikleri bağlamında Yeni Çağ'a yönelen kişilik tiplerinden biri olan "faydacı/bireyci kişilik" kavramına değinirken "Yeni Çağ yöneticilik eğitimlerine" dikkat çekerek şöyle demiştir:

Britanya'da Thatcher ve Major'ın girişimcilik kültürünü inşa etme çabaları da Yeni Çağ'ın gelişmesine katkıda bulunmuş olabilir. Girişimcilik kültürü, temel olarak hepsi de üretkenliği artırmak için benimsenen bir dizi bireyselci değerle ilgilidir: Sorumluluk, inisiyatif, enerji, yaratıcılık, kendine güven; başkalarına bağımlı olmak yerine kendi ayaklarının üzerinde durmak (Heelas, 1996, s. 168).

Heelas'ın (1996) andığı bu dönem, başta ABD ve İngiltere olmak üzere dünyada neo-liberal politikalara geçildiği 1980 sonrasına denk gelmektedir. Harvey'in (2015, s. 15), "Serbest piyasa ve ticaretin birey hürriyetlerini garanti altına aldığı varsayımı, neo-liberal düşüncenin temel bir özelliği ve uzun zamandır ABD'nin dünyanın kalanına karşı tutumunu belirliyor," ifadesinden de anlaşıldığı üzere, neo-liberal düşüncede piyasacılık ve bireycilik yükselen değerler haline gelmiş ve bu değerler diğer ülkelere dayatılmıştır. Gerçekten de ekonomik, siyasi ve kültürel düzenin piyasanın ve bireyin çıkarlarına göre şekillendiği ülkelerde, sermaye lehine alınan pek çok karar aracılığıyla hem insana hem doğaya savaş açıldığı bilinmektedir. Hal böyle iken neo-liberal politikalar, toplumların büyük bir kısmına özgürlük ve refah getirmediği gibi insanlarda mutsuzluk ve çaresizlik duygularını üretmeye devam etmektedir. İroniktir ki son yıllarda "Davos Zirvesi" gibi sermaye cephesinin düzenlediği toplantılarda bile neo-liberalizm eleştirisi yapılmakta, daha insancıl alternatif bir kapitalizm modeli savunulmaktadır (World Economic Forum, 2020). Harvey de (2015) gerek geniş kitlelerin gerekse sermayedarların bir kısmının neo-liberal politikalara ilişkin olarak paylaştıkları hoşnutsuzluktan ve bu hoşnutsuzluğun ürettiği çeşitli alternatif arayışlarından söz etmiştir. Bu arayışlar içinde, "Çin'in metruk kırsal kesimlerinde aniden beliren ve yayılan dini tarikatlarla ilgili anlatılanlar, Falun Gong'un ortaya çıkışı", "kökten dinci evanjelist Hristiyanlığın ABD' deki ilerleyişi" gibi örnekler vermiş, pek çok toplumda "belirgin bir dine yöneliş" olduğuna dikkat çekmiştir (Harvey, 2015, s. 180). Harvey (2015), doğrudan Yeni Çağ hakkında bir tartışma yürütmemişse de söz konusu alternatif arayışlarına spiritüelliğin de katılabileceği söylenmelidir.

Spiritüelliğin neo-liberalizm ile kurduğu bağlara ilişkin olarak, Jeremy Carrette ve Richard King'in (2005) eleştirel çalışmalarında önemli tespitler bulunmaktadır. Carrette ve King'in temel iddiası (2005, s. 1-2), modern kapitalist toplumlarda "dinin yerini spiritüelliğin aldığıdır." Buna göre yazarlar (2005, s. 13-17), dinin, ilki modernizm, ikincisi ise neo-liberalizm tarafından, sırasıyla "dinin bireyselleşmesi" ve "dinin şirketleşmesi" şeklinde iki aşamalı bir "özelleştirme" sürecinden

geçirildiğini ve gelinen son noktada, insanlığın kültürel-dini geleneklerinin, kapitalizmin metaları haline getirildiğini savunmaktadırlar. “Gerçekte kapitalizm, kitlelerin yeni dini, halkın yeni afyonudur ve neo-liberalizm, onun yayılmasını kolaylaştıran teolojik ortodoksluktur,” diyen yazarlara göre (Carrette ve King, 2005, s. 138), “kapitalist spiritüellik” ise şu özelliklere sahiptir:

1. Atomizasyon: toplum dikkate alınmaksızın, sorumluluğun bireyselleştirilmesi.
2. Kişisel çıkar: kârı, insan eyleminin temel motivasyonu olarak gören kişisel çıkar etiği.
3. Korporatizm: şirketin (toplumun değil) başarısını, çalışanların refahı ve iş güvenliğinin üstünde tutmak.
4. Faydacılık: başkalarına amaç yerine araç olarak davranmak (örneğin, insanları ikna edilecek tüketiciler olarak, diğer işletmeleri aşılması gereken rakipler olarak veya çalışanları kullanılacak kaynaklar olarak görmek).
5. Tüketicilik: mutluluğun anahtarı olarak gem vurulmamış arzu tatmininin teşvik edilmesi.
6. Sessizlik: sosyal adaletsizliğin üstesinden gelme isteği yerine, bunun kaçınılmazlığının üstü örtülü veya açık olarak kabul edilmesi.
7. Politik miyopluk: politik tarafsızlık iddiası-‘spiritüelliğin’ politik boyutlarını görmeyi reddetmek.
8. Düşünce kontrolü/Uyumculuk: sıkıntı verici birtakım duygulara neden olan toplumsal, politik ve ekonomik eşitsizliklere meydan okumak yerine, kaygı ve huzursuzluk duygularını bireysel düzeyde yatıştırmayı amaçlayan, ‘kişisel gelişim’ terimi ile tanımlanan psiko-fiziksel tekniklerin kullanımı (Carrette ve King, 2005, s. 21-22).

Spiritüellik ile neo-liberalizm arasındaki uyumu anlamak için, Lisbeth Mikaelsson’un (2013, s. 164) “Yeni Çağ sahasındaki ticari itkiye karşı neden bu kadar az ideolojik direnç olduğunu açıklayabilecek bazı temel öğretiler, tutumlar ve bilişsel mekanizmalar” hakkındaki tartışmasına da bakılabilir. Mikaelsson (2013, s. 165), öncelikle, Yeni Çağ spiritüel inanç sistemlerinin “teosofik” zihniyetinden söz etmiş ve bu zihniyetin “eklektik ve açık fikirli tutumları teşvik ettiğine” dikkat çekmiştir. Yazara göre (Mikaelsson, 2013, s. 165) “Böyle bir zihniyet, günümüzde hüküm süren Yeni Çağ kapitalizminin önkoşuludur.” Buradan anlaşılan odur ki geleneksel dinlerin otoriter yapısından ve kısıtlayıcı hükümlerinden uzak, liberal ve seçici bir inanç sisteminin benimsenmesi ile kapitalist pazarda her bir tüketicinin bireysel isteklerine ve tercihlerine göre dilediğince hareket etmesi arasında yakın bir bağ vardır. Mikaelsson (2013, s. 165-168), ikinci olarak, Yeni Çağ spiritüelliğinin paraya yaklaşımını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda, kapitalizmin gelişmesi ile paranın elle tutulan, cismi bir varlıktan ziyade dijital elektronik bir işlem aracı olmasından söz etmiş; “Para, herhangi bir cisimleşmeye sahip olmadığında saf bir göstergeye dönüşür ve dolayısıyla ilişkisel, soyut karakteri eskisinden daha belirgin hale gelir,” demiştir (Mikaelsson, 2013, s. 167). “Yeni Çağ’ın refah öğretilerinde (*prosperity teachings*) paranın kendisi ruhsal kişisel gelişimin bir aracı olmuştur,” diyen yazar, paranın dijital karakteri ile Yeni Çağ’ın “enerji” kavramı arasında da araçsal bir ilişki olduğu fikrindedir. Yazarın ifadesiyle:

Paranın enerji olarak evrenselleştirilmesinin bir yönü, paranın adaletsizlik ve açgözlülük gibi toplumsal kötülüklerle ilişkisi nedeniyle bünyesinde barındırdığı kötü şöhretin temizlenmesidir. Bunun yerine, para müjdesinin -birçok propagandist için doğrusu kazançlı bir mesaj- öne



çıkarılması, asil bir şey haline gelmektedir. Ayrıca dünyada para sıkıntısının mevcut bulunmadığı, herkesin adil bir paya sahip olabileceği, refah genişleyen bir süreç olduğu için de zenginleşmenin bir başkasının fakirleşmesi anlamına gelmediği tekrar tekrar savunulmaktadır (Mikaelsson, 2013, s. 171).

Mikaelsson'un (2013) ifadelerinden anlaşıldığı üzere, enerji kavramı, sınıf ayrımlarını gizlemekte ve herkesin zengin olabileceğine ilişkin sahte umutlar yaymaya hizmet etmekte çok başarılıdır. Nitekim, eğitimin ve sağlığın ticarileştirildiği, kaliteli gıdaya, yaşanabilir konuta, temiz havaya ve suya erişimin neredeyse giderek lüks haline getirildiği neo-liberal ülkelerde, para kazanmak kadar zihin ve beden sağlığını korumayı da enerji gibi kavramlar aracılığıyla bireyin kendi içsel bilincine/farkındalığına havale eden spiritüelliğin, toplumdaki adaletsizliklerin üstünü örten güçlü bir rıza üretme aracı olduğu açık bir gerçektir.

## 1.2. Spiritüellik ve Şifa Pratikleri

Günümüzde Türkiye dahil pek çok ülkede tamamlayıcı, alternatif, bütünsel tıp gibi terimlerle anılan sağlık hizmetlerinin giderek yaygın bir hale geldiğine ve ciddi bir pazar payı edindiğine şahit olunmaktadır. Ruth Barcan (2011, s. 2), tamamlayıcı ve alternatif tıbbın yükselişi hakkındaki çalışmasında, bu olgunun, “tıbbi, ekonomik ve hatta toplumsal bir olgudan daha fazlası” olduğunu ileri sürmüştür. Barcan’a göre (2011, s. 2), “Alternatif terapiler sadece salt tıbbi yöntemler değildir; onlar, yeni bedensel anlayış ve algı biçimleri ve de yeni benlik kavrayışları içine gömülmüş, giderek popülerleşen yeni bir kültürel pratik biçimidir.” Barcan (2011, s. 32), söz konusu popülerleşmenin nedenlerini, “geleneksel biyo-tıptan memnuniyetsizlik, Yeni Çağ hareketinin yükselişi, tüketimin yükselişi, neo-liberalizm ve bir proje olarak beden” başlıkları altında çok yönlü bir şekilde değerlendirmiştir. Bu noktada, Barcan’ın (2011) başlıkları arasındaki neo-liberalizmin, alternatif şifa pratiklerinin yayılmasında çok önemli bir rol sahibi olduğu düşünülmektedir. Çünkü, neo-liberal politikalar sonucunda sağlığın devletler tarafından ücretsiz karşılanan bir hizmet niteliğini yitirmesi, insanların sağlık pazarının müşterilerine dönüşmesi gibi gelişmeler, alternatif tıbbın yükselişine iyi bir zemin hazırlamış görünmektedir. Colin Leys’in de belirttiği üzere (2014, s. 31-33), neo-liberal dönemde bir yandan “ilaç endüstrisinin tıp biliminde yarattığı çürümeye” bağlı güvensizlik diğer yandan “üretkenlik”, “verimlilik”, “tercih” gibi terimler kullanılarak, kamu kurumlarının değil özel şirketlerin verdiği sağlık hizmetlerinin daha iyi olduğuna dair söylemler yayılmıştır. Kanımızca, böyle bir zeminde, kendi çıkarlarını en iyi kendisi bilen birey varsayımının üretilmesi de bireyin ister modern ister alternatif tıp yöntemlerine başvurmakta özgür sayılması da kolaylaşmıştır.

Kewin Dew (2021, s. 102-106), tamamlayıcı/alternatif tedavilere yönelimin gün geçtikçe artmakta oluşunun nedenlerine ilişkin olarak önemli bir tartışma yürütmüştür. Buna göre yazar (Dew,

2021, s. 103), söz konusu yönelimin en önemli nedeninin “konvansiyonel tedaviden duyulan hoşnutsuzluk” olduğuna işaret etmiştir. Ayrıca bununla bağlantılı şekilde, alternatif arayışlara yönelenlerin çoğunlukla “kronik durumdaki” hastalar ve genellikle de “kas-iskelet sistemi rahatsızlıklarına yakalananlar” olduğunu söylemiştir (Dew, 2021, s. 103). Yazar (Dew, 2021, s. 105), bu “pragmatik nedenler” dışında, “bilimsel ve profesyonel otoritenin reddedilmesi” ya da “Yeni Çağ yaşam tarzının benimsenmesi” gibi “kültürel değişime” bağlı nedenlerin rolü üzerinde de durmuştur. Bu bağlamda, tamamlayıcı/alternatif tedavilere başvuranların, toplumun “daha yüksek gelirli ve eğitilmiş kesimlerinden” özellikle de “kadınlardan” oluştuğunu ortaya koyan araştırmalardan söz ederek, “kişisel gelişime ve kişinin potansiyelini gerçekleştirmeye odaklı terapilerin bu kişileri çekebildiğine” değinmiştir (Dew, 2021, s. 105-106).

Barcan’ın (2011) ve Dew’in (2021) aktarımlarından çıkartılabildiği üzere, tamamlayıcı/alternatif tıp, sadece Yeni Çağ ile ilgili bir konu olmamasına rağmen Yeni Çağ içindeki spiritüel şifa pratiklerine oldukça yakın bir yerde konumlanmaktadır. Bu bakımdan, Yeni Çağ spiritüelliğinin şifa anlayışının ne gibi özellikler taşıdığının anlaşılması gereklidir. Margrethe Løøv (2024, s. 32), “Yeni Çağ öğretilerinin ve pratiklerinin önemli bir kısmı, burada ve şimdi bireysel benliği geliştirme fikri etrafında dönmektedir,” demiştir. Ayrıca, “Yeni Çağ yayınlarında kişisel gelişimin tekrarlanan bir mantra olduğunu; sağlık, refah ve maddi güvence gibi evrensel varlıkların genellikle spiritüel bir cila ile parlatıldığını” söylemiştir (Løøv, 2024, s. 32). Yazarın bu ifadeleri, spiritüel şifa arayışının, kişisel gelişim fikrine derin bağlılığını ortaya koyduğu gibi, sağlıklı olmanın da konforlu ve zengin bir hayata sahip olmakla eşdeğer biçimde spiritüel bir çerçeveye yerleştirildiğini göstermektedir. Söz konusu spiritüel çerçevede ise şifa, “mikroorganizmalardan insan vücuduna, dünya ve evrene kadar her şeyin devasa bir bütün halinde iç içe geçmiş olduğunu öne süren “holistik (bütünsel) bir dünya görüşü temelinde” ele alınmaktadır. Kişisel gelişimin ve holistik dünya görüşünün ortaklaşa çalıştığı bu şifa anlayışında, hastalığa ve sağlığa verilen anlamlar da farklılaşmaktadır. Örneğin hastalık, modern tıbbın yaptığı gibi ilaçlarla veya ameliyat gibi yöntemlerle iyileştirilmesi gereken acılı bir durum değil, Løøv’un ifadesiyle (2024, s. 33) “ruhsal içgörü elde edebileceğimiz ve daha yüksek bilinç durumlarına doğru evrimleşebileceğimiz deneyimler anlamında ‘olması gereken’ bir şey” olarak yorumlanmaya açık hale gelmektedir.

Spiritüel şifa pratikleri bağlamında değinilmesi gerekli noktalardan biri de Yeni Çağ öğretilerinden beslenerek yoluna devam eden güçlü bir alternatif bir sağlık piyasasının varlığıdır. Kimberly J. Lau, (2000, s. 3-10), “Yeni Çağ kapitalizmi” terimi altında, “aromaterapi, makrobiyotik beslenme, yoga ve t'ai chi” gibi alternatif sağlık pratiklerini tartışmaya açtığı çalışmasında, Batılı olmayan bu sağlık pratiklerini çevreleyen “alternatif ideolojisi”nin gücüne işaret etmiştir. “Alternatif

ideolojisi” için, “doğanın romantikleştirilmesi aracılığıyla moderniteyi eleştiren ve böylece Yeni Çağ kapitalizminin küresel pazarında çok cazip seçenekler sunan oldukça tesirli bir popüler oryantalizm biçimidir,” diyen yazar, bu ideoloji sayesinde “farklılığın, pazarlanabilir bir metaya dönüştüğüne” de dikkat çekmiştir (Lau, 2000, s. 10-11). Bu ifadelerden Lau’nun (2000) spiritüel şifacılığa ilişkin olumsuz bir bakış açısına sahip olduğu sezilebilmektedir. Ancak burada Dew’in işaret ettiği üzere (2021, s. 3), alternatif/tamamlayıcı tıp kapsamındaki şifa pratiklerinin “farklı kişiler için çok farklı anlamlara gelebildiğini” de göz önüne almak gereklidir. Yazara göre bu anlamlar, olumlu olabildikleri gibi olumsuz da olabilmekte; kimileri için “sahte bilimi”, “savunmasız insanların büyük miktarlarda para harcamak üzere kandırılmalarını” ifade ederken başkaları için de “doğal iyileşmeyi”, “biyo-medikal yaklaşımların başarıyla iyileştiremediği kronik bir hastalıkla başa çıkma fırsatını” ifade edebilmektedir (Dew, 2021, s. 3). Dolayısıyla spiritüel şifa pratikleri, üzerinde etraflıca düşünülmesi gereken karmaşık bir konu olma özelliğini bugün de korumaktadır.

### 1.3. Spiritüellik ve Ekoloji

Dünyada ve Türkiye’de metropol şehirler, neo-liberal politikaların en etkili uygulama alanları olagelmıştır. Harvey (2013, s. 56), “yeni şehirleşme” adı altında şehirlerin finans sermayenin egemenliğine nasıl teslim edildiğine dair bir tartışma yürütmüş, “kaliteli şehir yaşamı parası olanlar için bir meta halini aldı,” demiştir. “Alışveriş merkezleri, çok katlı sinemalar ve hipermarketler mantar gibi bitiyor,” diyen yazar, şehirlerde “butik yaşam tarzının” pazarlanmasına dikkat çekmiş, bu yaşam tarzının ise “şehrin tam ortasında, artan bireysel yalıtılma, endişe ve nevroz” ürettiğini vurgulamıştır (Harvey, 2013, s. 56). Türkiye’de bu şehircilik anlayışının etkilerinin en çarpıcı haliyle deneyimlendiği şehir ise, uzun yıllardır küresel şehir olma idealiyle şekillendirilen İstanbul’dur (Enlil, 2011; Şentürk, 2017; Korkmaz, 2019). Tıpkı İstanbul örneğindeki gibi, kapitalizmin ve neo-liberalizmin küresel düzeyde doğaya verdiği zararlar ve hatta yol açtıkları çevre felaketleri insanların yaşam alanlarını her geçen gün daraltırken, doğa ve çevre sorunlarını spiritüel bir çerçeve içine alan çok çeşitli akımlar da ortaya çıkmıştır.

Elizabeth Allison (2019, s. 59), “ekolojinin spiritüelliği veya “eko-spiritüellik” gibi terimler üzerinden, “insanların, doğadaki deneyimler aracılığıyla diğer varlıklarla, dünyayla ve kozmosla (...) yeniden bağlantı kurmakta” olduklarını savunan “sezgi ve his” boyutunda bir anlayıştan söz etmektedir. Söz konusu anlayışın temellerinin pre-modern dönemlerde atıldığı ve modern dönemdeki çevre tahribatının yarattığı rahatsızlığın, insanları ekolojiyi yeniden spiritüel bir temelde kavramaya ittiği hakkında bir tartışma yürüten yazar, yakın dönemde dolaşıma giren “spiritüel ekoloji” ve “kutsal ekoloji” gibi popüler terimlere de değinmektedir (Allison, 2019, s. 59-66). Buna göre her iki terim de

insanların doğayla mistik bağlantılar kurduğu bir varoluş biçimini anlatmakta ama kutsal ekoloji daha çok yerli kabilelerin ritüellerle ve sembollerle örülü ekolojik hayat tarzlarına gönderme yapmaktadır (Allison, 2019, s. 59-66).

Allison'un (2019) spiritüellik ve ekoloji hakkındaki tartışmasında yer verdiği terimler arasındaki "spiritüel ekoloji", konuyla ilgili araştırmalar yapan başka yazarlar tarafından da sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yazarlardan biri olan Leslie E. Sponsel (2017, s. 220), spiritüel ekolojiyi, "dinleri ve spiritüellikleri" içine alan geniş bir "bir şemsiye terim olarak" kullandığını söylemektedir. Sponsel (2017, s. 220), "bireyler ve kurumların spiritüel ekolojinin peşine düşebilecekleri üç yola işaret etmekte ve bunları "entelektüel bir çaba olarak, bir tür çevresel aktivizm olarak ve/veya kişisel bir spiritüel yol olarak" şeklinde sıralamaktadır. Aslında bu üç yol da Sponsel'in (2017) üzerinde durduğu önemli kavramlardan bir diğeri olan "radikal çevrecilik" ile sıklıkla kesişir görünmektedir. Radikal çevrecilik, kulaklardaki ilk tınısı pek hoş olmayabilen tartışmalı bir kavram gibi düşünülebilir. Bunun en önemli nedeni ise çevre aktivistlerinin zaman zaman şiddet içeren eylemleridir. Sponsel (2017, s. 222-223), radikal çevreciliğin iki türünden söz etmekte; ilkinin "bazı çevresel kaygılara yanıt olarak ekonomik faaliyetleri yasadışı bir şekilde kesintiye uğratan kişi ve grupların yaygın stereotipine uyduğunu" söylemekte, ikincisinin ise "biyo-bölgeselcilik, derin ekoloji, eko-feminizm, ilkelcilik ve toplumsal ekoloji" gibi akımlarla ilişkili olan barışçıl hareketler içinde kaldığını belirtmektedir. Ancak Sponsel (2017), her iki tür hareketin de kalıcı olacağı düşüncesindedir. Çünkü yazara göre (Sponsel, 2017, s. 226), "(...) yerel ve küresel çevre krizleri, özellikle de küresel iklim değişikliği ile kötüleştikçe, gelecekte hem radikal çevreciliğin hem de spiritüel ekolojinin daha da çoğalacağı muhtemeldir."

## **2. Neo-Liberal Krizin Görünümleri Bakımından *Arayış***

### **2.1. Atomize Bireylerden Topluluğa**

*Arayış*'ın ilk bölümü, modern hayata, kapitalizme, tüketim kültürüne duyulan rahatsızlığı yansıtan bir açılış sahnesi ile başlar. Bu kısa sahnede, Uzi'nin *Paparazzi* adlı şarkısı eşliğinde, Nisan'ın cep telefonu kamerasının gözünden İstanbul'un gündelik görüntüleri akmaktadır. Nisan, Songül ile buluşmak için sözleştikleri otelin asansöründe öz çekim yapmaya devam ederken söz konusu sahne kapanır ve ardından şifa çemberi etkinliği sahnesine giriş yapılır. Nisan ve Songül'ün de aralarına karıştığı, yere serili yoga matlarına oturmuş metropol insanları ile dolu geniş bir salonun gösterildiği bu sahne, önceki sahnedeki şehre ve ona eşlik eden rap müziğin agresifliğine karşı adeta kurtarılmış, dingin bir bölge izlenimi vermektedir.

Dizinin ilk bölümünün ilerleyen sahnelerinde, Nisan'ın metropoldeki atomize hayatı sergilenir. Bu sahneler, modern, seküler, eğitilmiş insanların spiritüel etkinliklere yönelmelerinin altında yatan nedenleri göstermesi bakımından özel bir önem taşımaktadır. Söz konusu sahnelerde Nisan'ı, orta sınıfa özgü bir konforu yansıtan soğuk tonlarda döşenmiş modern dairelerinde çalışırken görürüz. Nisan, işini yapmak üzere eline aldığı cep telefonunda gezinirken, “Ekonomi iyi demiş ama insanların alım gücüne bakıyorsun, alım gücü düşmüş. Ya mesela şimdi ücretlere zam yapılıyor...” diyerek ülke ekonomisini tartışan öfkeli uzman sesleri ile “Selamlar! Bugünkü mottomuz: Kendine pozitif ol! *Mood* yükselten *looklar* ve *lipstickler* linkte!” diyen neşeli genç kadın sesleri ortama karışır.

Nisan'ı evde çalışırken gösteren sahnelerde, elinde tuttuğu iş aracı olan cep telefonu ile işini profesyonelce yapan genç bir kadın resmedilir. Beraber çalıştığı veya sosyalleştiği iş arkadaşlarının bulunmadığı bu iş, tamamen onun kendi performansına bağlıdır. Genellikle kültür, sanat, medya gibi alanlarda çalışanlara ait, bağımsızlığı ve özerkliği ön planda tutan böylesi işlerin, ilk planda epey cazip gözüktüğü söylenebilir. Ancak Bauman'ın (2005, 2023) “akışkan modernite”, Sennett'in ise (2008, 2011) “yeni kapitalizm” üst başlıkları çerçevesinde ele aldıkları bireyselleşme ve esneklik gibi kavramlar üzerine düşünüldüğünde, söz konusu işlerin sorunlu noktaları da açığa çıkmaktadır. Her şeyden evvel, Bauman'ın (2005: 63) “bireyselleşmekten kaçma ve bireyselleşme oyununa katılmayı reddetme seçeneği kesinlikle gündemde değildir,” sözleriyle ifade ettiği gibi, akışkan modernitede bireyselleşme, “bir kader olarak bireyselleşme” şeklinde yaşanmaktadır. Bu türden bireyselleşme, insanı, bir birey olarak kendini gerçekleştirmekten çok, bireyselleşme zorunluluğunu yerine getirmeye yükümlü kılar. Öte yandan Bauman'ın (2005, s. 148) “işverenin çalışanlara istediği zaman, tazminat ödemeksizin yol vermesinin artık kolay olduğu ve haksız biçimde işten çıkarılanın savunulmasında sağlam ve etkin sendika eyleminin giderek boş bir hayal gibi görüldüğü anlamına gelir,” dediği “esneklik” de tıpkı bireyselleşme gibi piyasacı toplumun buyruğudur. Bauman (2005, s. 148, 36), esneklik için “güvenliğin inkârı anlamına da gelir,” demektedir ve söz konusu esneklik ikliminde insanları kuşatan “belirsizliğin” de “etkili bir bireyselleştirici güç” olduğuna işaret etmektedir. Bu durumda, esneklik, belirsizlik ve bireyselleşme birbirini beslemekte, insanlardan hem kamusal hem özel hayatlarında sağlam ve güvenilir ilişkiler kurmaları yerine dayanıksız ve eğreti ilişkiler içinde olmaları beklenmektedir. İşte tam da bu noktada, emeğin esnekleşmesi eliyle hayatın her alanına sinen güvencesizliğin ve gelip geçiciliğin insan karakteri üzerindeki etkilerini sorgulayan Sennett'e de (2008, 2011) kulak vermek gereklidir. Sennett (2011, s. 11), yeni kapitalizmin insan karakterini etkilemesini, insanların “zaman”, “yetenek” ve “geçmiş” algılarını dönüştürme gücüyle açıklar. Buna göre yeni kapitalizm; uzun vadeli ilişkilere izin vermemesi ile zaman, zanaatçılığın önünü kesmesi ile yetenek, deneyimleri kolaylıkla elden çıkarması ile de geçmiş algısını yerle bir etmektedir (Sennett,

2008, s. 11). Yeni kapitalizmin bu gücü ise “sabırsız, mevcut ana odaklanan bir toplum”, “kısa vadeye kilitlenmiş bir ekonomi”, “her an parçalanın veya sürekli olarak şekillendirilen kurumlar” yaratmakta ve insanların uzun vadeli, güvenceli, sadakate dayalı ilişkiler kurmasını engellemektedir (Sennett, 2008, s. 11).

Bauman (2005, 2023) ve Sennett’in (2008, 2011) tartışmaları bağlamında *Arayış*’ın Nisan’ına bakıldığında, çalışma hayatı esnekliğe uyumlu genç bir kadın çalışan portresiyle karşılaşılır. Nisan’ın işi, klasik fabrika ya da ofis işlerinden farklı biçimde, günlük düzenli mesai saatleri bulunmaması, evden yürütülebilmesi gibi özellikler taşıması ile çalışanın kendi kendisini disipline ettiği, bireyselleşmiş bir iş görüntüsündedir. Ancak bu bireysellik, onun kontrol mekanizmalarından uzak olduğu anlamına gelmemektedir. Öyle ki akşamın bir vakti patronu tarafından aranabilir ve ondan yetişmeyen işlerin hesabı sorulabilir. İşveren için Nisan’ın hastalığının da pek bir önemi yoktur. Nisan, bir profesyoneldir. Duruma göre ödüllendirilecek veya cezalandırılacak olan odur. Sorumluluk paylaşılmaz. Nisan’ın çalışma hayatına ilişkin bu tablo, çağın kırılğan iş gücünün iyi bir örneğidir.

Nisan’ın mesleği, İstanbul’da yalnız yaşayan, üstelik hasta olan bir genç kadın için gerekli maddi özgürlüğü sağlasa da işle bağ kurma bakımından pek memnuniyet verici gözükmez. Örneğin Nisan, şifa çemberi seansından çıktıktan sonra Songül’e “Bu seanslar, seminerler, enerjiler... Bunların hepsi yalan dolan,” demiş ve “O metinleri benim gibi tipler, senin gibi salaklar inansın diye yazıyor. Gerçekten sen hastasın ve tedaviye ihtiyacın var!” diyerek arkadaşını uyarma gereği duymuştur. Ancak başlarda, burada olduğu gibi rasyonel bir tavır sergileyen Nisan, sonradan Songül’ü bulmak niyetiyle bindiği teknede Tufan’ın sözlerinden etkilenmekten kendisini alıkoyamamıştır. Tekne yolculuğu sırasında Nisan, İstanbul manzarasına bakar ve “Beton yığının içine gömülmüş milyonlarca mutsuz insan,” der. Bunun üzerine Tufan “Mutsuz milyonlar dediğin insanlardan biri olmaktan korkmuyor musun?” diye sorar. Mutluluğun parayla ilişkili olduğu yanıtını aldığı anda ise Nisan’a bir ders verme niyetiyle teknenin dümenini bir yük gemisine kırar ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

Nisan: Ne yapıyorsun? Dur!

Tufan: Hayatları boyunca ev, araba, para için istemedikleri işlerde çalışan, istemedikleri hayatları yaşayan, olmadığı insanlar gibi davranmak zorunda kalan, sevgisiz, temassız, aşksız, sevişmeden, kahkaha atmadan, neşesiz, umutsuz, yaşayan ölülerden biri olmaktan korkmuyor musun?

Nisan: Tamam! Anladım, tamam!

Tufan: Hiç yaşamadan ölmekten korkmuyor musun Nisan?

Nisan ile Tufan arasındaki bu konuşmada, Nisan’ın söylemek isteyip de söyleyemediklerini Tufan dillendiriyor gibidir. Çünkü aslında Nisan da İstanbul’da yaşadığı hayattan memnun değildir ve Tufan bunu sezebilecek kadar zeki bir adamdır. Bu noktada T. Deniz Erkmen’in (2021) İstanbul’da yoga pratiklerine katılan orta sınıftan insanların neo-liberal öznellik biçimlerine eğildiği saha

araştırmasına değinilerek Nisan'ın durumuna açıklık getirebilir. Erkmen (2021, s. 1043), araştırma kapsamında görüştüğü kurumsal çalışanlar hakkında, “çoğunluğu, stres, özerklik eksikliği, baskı ve sömürü sonucunda ortaya çıkan hayal kırıklığı, yabancılaşma ve de motivasyon eksikliği duygularını gerekçe göstererek mesleki hayatlarından duydukları memnuniyetsizliği dile getiriyor,” demiştir. Nisan da gerek işindeki gerek özel hayatındaki mutsuzluğunu en yakınındaki kişi olan ablası Eylül ile ettiği kavgalara birkaç kez yansıtmıştır. Örneğin rahim ameliyatı olmak istemediği için hastaneden ayrıldığı ve adaya gitmeye karar verdiği sırada ablasına şöyle der:

Ya bir insan iyi olacağım diye bu kadar kasıp nasıl bu kadar \*ıçabilir ya? Şu halime bak! Sağlıklı beslendim. Sporsa spor, sigarayı bıraktım, içki içmiyorum. Düzenli saatlerde yatıyorum, düzenli saatlerde kalkıyorum. Şu halime bak. Sonra düşündüm. Hasta olan ben değilim. Sensin hasta. İşim, hayatım, her şeyim kanser. Bu ülke kanser ulan!

Yine, adada bulunduğu sırada hastalığı ağırlaşınca, daha evvel kaçtığı rahim ameliyatını apar topar olmak zorunda kalmasına rağmen İstanbul'daki hayatı kötülemeyi sürdürür ve adayı şehre tercih ettiğini Eylül'e belli eder:

Eylül: O tarikatlara elini veren kolunu kaptırıyor. Bir giren de bir daha çıkamıyor kızım!  
Nisan: Evlilik de öyle değil mi? Çocuk da. İş de. Borç da. Tek fark, onlar senin kolunu kapmıyor, hayatını kapıyor. Sonra çıkamıyorsun kendi tarikatından. Sen mutsuzsun, beni de yanında istiyorsun. Sıkıştın, çıkamıyorsun ya oradan. O batağa düştün ya o çukurun içindesin ya beni de istiyorsun orada. Ben istemiyorum. Git evimden!

Buradaki ikinci diyalogda, Nisan'ın adaya asıl gitme nedeninin iyileşmek olduğu ve de Tufan'ın onu iyileştiremediği açık olduğu halde halen adayı savunması hiç mantıklı bulunmayabilir. Ancak onun yola çıkarken de aslında Tufan ve Azra hakkında kafasında çokça soru işareti olduğunu ama tüm şüphelerine rağmen kendisini adada bulduğunu hatırlamak gerekir. Üstelik onlar hakkındaki şüpheleri uzun süre devam etmiş, kendisine ters gelen pek çok olaya şahitlik etmiş, yine de adada kalmıştır. Örneğin Nisan, daha adadaki ilk akşamında, Tufan'ın “Soyun, çırlıçıplak ol!” demesine çok kızar ve hemen adadan ayrılmak ister. Songül'ün adada çok genç bir erkekle sevgili olduğunu öğrendiğinde şaşkına döner. “Burası nasıl bir yer ya? Tuhaf tuhaf tipler, hamamlar, partiler!” diye tepki gösterir ama o akşam çıkan fırtına yüzünden İstanbul'a dönemez. Ertesi gün de adada kalmaya devam eden Nisan'a fırtınanın adaya taşıdığı çöpleri tek başına toplama görevi verildiğinde, “Dört bin dolar verdim, çöp toplamak için. Memlekette enayi çok!” diye söylenir. Yine, sebze tarlasına çalışmaya giderken tartıştığı Fatoş'a, “Kafam çalışıyor ama çok şükür. Senin gibi sorgulamıyorum diye kusura bakma,” der. Bu örneklerde, Nisan'ın zihninin karmaşıklığı belirgin biçimde göze çarpmaktadır. Gerçekten de Türkiye'de spiritüel hareketlere katılan kişilerle ilgili olarak Can Kozanoğlu'nun (2023, s. 273) söylediği, “Kafa karışıklığı, anlam arayışını getiriyor,” ifadesini haklı çıkartırcasına, Nisan gibi karmaşık zihinler Yeni Çağ spiritüelliğinde anlam arayabilmektedir. Ayrıca,

beyaz yakalılardaki yaygın düşünüş ve davranış pratikleri de spiritüel arayışlara kapı aralayabilmektedir. Bu bağlamda Orkun Aziz Aksoy'un (2023, s. 925) "geç modern dönem bireyselleşmesinin Türkiye'deki yansımalarını göstermeyi amaçlayan", İstanbul'daki beyaz yakalılarla gerçekleştirdiği saha çalışmasında ortaya konulan bazı veriler, Nisan gibi bireyselleşmiş bir beyaz yakalı büyük şehir insanını anlamaya katkı sunmaktadır. Aksoy'un araştırmasına göre (2023, s. 944, 954), beyaz yakalılar, "hayatlarının kontrolünü ele almaya çabalamakta, kontrolü kaybetmemek için mücadele etmekte", "bedensel ve zihinsel yorgunluktan kurtulmak için bedenlerini güçlü kılmanın farklı yollarını aramakta", "sağlıklı beslenme, spor, yoga-meditasyon gibi" uğraşlar edinip "hayat standardındaki iyileşmeyi bedensel iyileşmeyle bütün olarak düşünmektedirler." *Arayış*'ın beyaz yakalı Nisan'ı da yakalandığı hastalığı hayatının kontrolünü yitirmesine yol açan bir düşman gibi gören, rahminin alınmasından başka çare bulamayan modern tıptan uzaklaşan ve ada sayesinde bedensel ve zihinsel iyilik haline ulaşmayı arzulayan bir insandır. Bu bakımdan Nisan, Carrette ve King'in (2005, s. 138), "kapitalist spiritüellik" terimi altında sıraladıkları özelliklerden bazılarına denk düşer şekilde, kendi çıkarları peşinde koşan ve spiritüelliği kendi kişisel gelişiminin bir aracı olarak kullanan bir karakter görüntüsündedir. Ayrıca, Nisan'ın gittiği ada da onun bu spiritüellik anlayışına karşılık veren, yine Carrette ve King'in (2005, s. 138) "kapitalist spiritüellik" terimindeki "korporatizm, faydacılık, tüketicilik" ilkelerine göre örgütlenen bir yerdir. Aynı zamanda ada, Mikaelsson'un (2013, s. 165) dikkat çektiği "teosofik zihniyete" epey uygun olan, ada sakinlerinin talep ve ihtiyaçları uyarınca İslami, Şamanik, Panteist, Budist vb. türlü türlü dini/spiritüel unsurları bünyesinde barındıran bir kapitalist işletme mantığına da sahiptir.

Nisan'ın spiritüel bir yola girmesinde bireyselleşmenin etkisi açıksa da onun bu tercihini daha iyi değerlendirmek için adanın sunduğu topluluk idealini de göz önüne almak gerekmektedir. Bu bağlamda, Bauman'ın (2023, s. 240-241) "cemaat" kavramını tartışırken "lanetli üçleme" olarak andığı "belirsizlik, güvencesizlik ve güvensizlik" üçgeni ile cemaatler arasındaki yakın bağ hatırlanabilir. Akışkan modernitede türlü tehditlerle ve tehlikelerle her an yüzleşen insanlara cemaat fikrinin neden hoş geldiğini açıklayan Bauman (2016, s. 7), cemaat için, "Şiddetli yağmurda altına sığındığımız bir saçak, dondurucu soğukta içinden çıkmak istemediğimiz rahat bir yerdir, şömineli bir oda gibidir," şeklinde bir benzetme yapmıştır. Bauman'ın bu ifadeleri aracılığıyla *Arayış*'a bakılırsa, Nisan'ın adayı benimsedikten sonra şehirdeki hayatını hiç aramaz olduğu, adanın ona bir sığınak gibi geldiği görülmektedir. Öyle ki Nisan, "bambaşka bir insan olduğunu" söyleyip onu öven Emin'e, "Mutluyum, huzurluyum, sağlıklıyım, güvendeyim. Hayatımın hiçbir döneminde bu kadar mutlu olmadım ben," diye karşılık vermiştir. Ne var ki Nisan'ın adada kendisini çok iyi hissetmesinin bir bedeli vardır ki o da Bauman'ın da tartıştığı üzere (2023, s. 241), cemaatin güvenlik ile özgürlük arasındaki dengeyi



güvenlikten yana kullanması, özgürlüğü kısıtlamasıdır. Gerçekten de Tufan'ın, İstanbul'daki dergâhın gücünden yararlanmak için Azra'yı yanına alarak kurduğu düzen, görüldüğü kadar masum değildir. Örneğin, adaya gelen herkesin geçmişine dair ayrıntılı dosyalar tutulur; ada, 7/24 güvenlik kameralarıyla izlenir. Ayrıca, Tufan'ın adada yarattığı cemaat kültürünün de Bauman'ın (2023, s. 260-263) “vestiyer” ve “karnaval” olarak adlandırdığı cemaat yapılarını andırdığını, adadaki topluluğun hakikaten dayanışmacı değerler etrafında değil, daha çok “bir gösteri”, “seyirlik bir olay” etrafında toplanmış bireylerden oluştuğunu söylemek mümkündür.

## 2.2. Hastalıktan Şifaya

*Arayış*'ta Nisan'ın ve yakın arkadaşı Songül'ün İstanbul'dan adaya uzanan yolculuklarına yön veren asıl neden, her ikisinin de kansere yakalanmış olmalarıdır. Nisan'a göre daha kritik durumdaki Songül için adaya gitmek neredeyse bir ölüm kalım meselesine dönüştüğünden ilk harekete geçen odur. Ancak erken yaşta menopoza girmek istemeyen ve çocuk özlemi çekmekten korkan Nisan da çok geçmeden arkadaşına katılır. Nisan'ın ada yolculuğu, sadece bedensel şifa değil aynı zamanda ruhsal şifa arayışıdır. Hatta, metropoldeki eski hayatını Nisan kadar ayrıntılı bilmesek bile Songül için de durum biraz böyledir. Öyle ki Songül, ilk günlerde kendisini adadan ayrılmaya ikna etmeye çalışan Nisan'a beraber gittikleri bir tatili hatırlatmış, o tatilden söz ederken, “Kendimiz gibi olabildiğimiz için mutluyduk. İnsanlarla, doğayla, güneşle bir hissedebildiğimiz için mutluyduk. İşte ben burada tam da öyle hissediyorum,” demiştir. İki kadın karaktere ait bu bilgiler, insanların neden tamamlayıcı/alternatif tedavilere yöneldikleri sorusuna yanıt arayan Dew'in (2021, s. 103-106) işaret ettiği konular arasındaki “konvansiyonel tedavilerin iyileştiremediği kronik hastalık sahibi kişilere” karşılık geldiği gibi, “eğitilmiş, gelir seviyesi yüksek ve çoğunlukla kadınlardan oluşan kesimin” sadece pragmatik değil felsefi nedenlerle de spiritüel bir yola girdiklerini sergiler niteliktedir.

*Arayış*'ın hikâyesine bir şifa arayışı hikâyesi gibi bakıldığında, bunun modern tıptan sapan, alternatif/tamamlayıcı tıp pratiklerine yönelik bireysel bir arayış olduğu görülebilmektedir. Hikâyenin şifa arayan kadın karakterleri, Lau'nun ifadesiyle (2020, s. 10) “alternatif ideolojisinin” etkisinde kalan bir yola girmişler ve bu uğurda çıktıkları yolun maddi ve manevi tüm maliyetini kendileri üstlenmişlerdir. Songül, evini tarikatın vakfına bağışlamış; Nisan, işine ara vermiş ve bankadaki birikiminin önemli bir kısmını kullanmıştır. Dolayısıyla her iki karakter de sağlığı için yatırım yapmaktan çekinmeyen sorumlu birey görüntüsü çizmişlerdir. Ayrıca yine Lau'ya ait (2020, s. 11) “farklılığın pazarlanabilir bir metaya dönüşmesi” ifadesi hatırlandığında, bu alternatif sağlık piyasasının girişimci karakterleri olarak Tufan ve Azra'nın görüntüleri de netlik kazanmaktadır.

*Arayış*'ta İstanbul, hastalık üreten bir yer olarak betimlenmekte, Nisan'ın hastalığa yakalanmasında da metropol hayatının olumsuz rolüne işaret edilmektedir. Açmak gerekirse; Nisan'ın oldukça konforlu gözükken bir dairede yaşadığını görürüz ama bu dairenin konforu, dışarıdaki inşaattan gelen hilti sesi ve de üst komşudan gelen kavga sesleri ile sürekli bozulur. Nisan, evde uykuya dalmak için kanser ilaçlarını şarapla içer ve kanepeye kıvrılıp huzursuzca uyur. Hastane ve iş arasında geçen hayat koşturmacası içinde yemek yapmaya fırsat bulamaz, *fast-food* gıdalar tüketir. Bir odasında eski kocasından kalan eşyaların yığılı olduğu dairesi ona yuva gibi gelmez. Nisan'ın ev hayatı, iş hayatı gibi eğretidir. O, hiç mutlu değildir ve gelişmiş olanaklara sahip bir hastanede tedavi görse de iyileşmemektedir. Tüm bunların karşı kutbunda konumlandırılan adada ise Tufan'ın elleri, bitkiler, tütüsler, meditasyonlar vs. gibi yöntemler ile verilen şifanın, insanın hem kendisinin hem de çevresinin bir bütün olarak iyiliğini hedeflediği vurgulanır. Şifalanmanın sadece hasta organın iyileştirilmesi ve mevcut rahatsızlığın giderilmesi anlamına gelmediği, sağlığın beden, zihin ve çevreyi kapsayan bütünsel bir olgu olduğu iddia edilir. Bu bakımdan, adanın şifa kavrayışı Løøv'un (2024, s. 32-33) değindiği şekliyle “holistik bir dünya görüşüne” ve spiritüel öğelerle süslenmiş “kişisel gelişim” fikrine yaslanmaktadır. Birkaç örnek vermek gerekirse;

Azra (Nisan'a hitaben): Burası şifa kampı değil. Buraya ancak yüklerinden, bağlarından kurtularak gelebilirsin. Kimliğini, hesap kitaplarını, egonu, kabuklarını, önyargılarını, hayatına dair her şeyi geride bırakarak. Bunu yapabilir misin?

Tufan (Nisan'a hitaben): Benliğim dediğin şeye böylesine sarıldığın sürece sana vereceğim şifaya hazır değilsin. Gitmek istiyorsun ama gidemiyorsun. Çünkü rahmini kesip aldıklarında son umudun da yok olacak. Gidemiyorsun. (...) Gidecek misin Nisan? Eğer gidemiyorsan bizden ol. Evine dön. Kalbine. Bana değil, kalbine biat etmeni istiyorum. Kalbine teslim ol ve kendinle yüzleş. Maskelerinden, şüphelerinden, kendine söylediğin yalanlardan soyun Nisan.

Azra'nın ve özellikle Tufan'ın bu ifadelerinden, şifanın, insanın kendi içsel motivasyonu, çabası ve gücüyle elde edebileceği bir tür mükâfat gibi görüldüğü anlaşılmaktadır. Öyle ki onlara göre Nisan, kendi benliğiyle hesaplaşabildiği ve hastalığının duygusal kökenlerine inebildiği, yani spiritüel bir duyarlılık hali geliştirebildiği sürece iyileşecektir. Aksi takdirde ona hiç kimse şifa veremeyecektir. Bu noktada, Kurtuluş Cengiz ve arkadaşlarının (2022, s. 286), Türkiye'deki spiritüel arayışlar üzerine gerçekleştirdikleri saha araştırmalarındaki verilerden hareketle ileri sürdükleri, “şifa söylemi, bedenin biyomedikal bir şekilde tasavvur edilmesi ve bu tasavvura göre de muamele görmesini eleştirmekte; bunun yerine, kişinin kendi bedeni ve hayatı üzerinde kendi otoritesini kurması gerektiğini vurgulamaktadır,” görüşünün, adadaki şifa kavrayışı için de büyük ölçüde geçerli olduğu söylenebilir. Ayrıca, şifayı, modern tıp uygulamalarında değil, benliğin farkına varılmasında ve denetlenmesinde bulan böyle bir kavrayış, Edgar Cabanas ve Eva Illouz'un (2023) tartışmaya açtığı “mutluluk endüstrisi” ile bağlantılı biçimde düşünülebilir. Çünkü yazarların da belirttiği üzere (Cabanas ve Illouz, 2023, s. 70-71, 231) neo-liberalizmin, “tüm bireylerin ruhsal durumlarını istediği gibi yönetebilen,

çıkarlarını gözetebilen ve hayattaki esas amacı olarak anladıkları şeyin -kendi mutluluğunu elde etmenin- peşinde koşabilen, özgür, stratejik, sorumlu ve özerk varlıklar olduğuna (ve olması gerektiğine) ilişkin etik ve ahlaki aksiyomları” bulunmaktadır ve böyle bir birey de neo-liberal toplumların “ideal vatandaş portresi” ile son derece uyumludur.

### 2.3. Tüketen Şehirlerden Üreten Adaya

*Arayış*’ın şehir ile ada arasında karşıtlık kuran anlatısında, şehrin tüketimciliğine yönelik eleştirel bir tavır söz konusudur. Bu bağlamda dizideki en dikkat çekici sahne, adaya ilk geldiği gece kopan fırtınanın adaya taşıdığı türlü türlü çöpleri temizleme görevinin Nisan’a verilmesidir. Nisan, tüm adayı tek başına temizlemek zorunda kaldığından, söylenerek de olsa kendisine verilen görevi eksiksizce yapar ama içinde bulunduğu ortamla ilgili kafasındaki soru işaretlerini besleyen olaylar yüzünden epeyce gergindir. Üstelik Tufan’dan şifa alma sırasının, kendisi yerine Fatoş’a ait olduğunu öğrenmesi ve Fatoş’un ilaç bağımlılığının Azra eliyle beslendiğini görmesi onun gerginliğini kat be kat artırmıştır. Tüm bu olaylardan sonra yatıştırıcı bir figür olarak araya giren Tufan ise, Nisan ile adada dolaşarak ettikleri sohbet sırasında çöp konteynerlerini devirir ve günlerdir topladığı çöplerin etrafa saçılmasına öfkelenen Nisan’a şunları söyler:

Çöpler. Bunlar senin. Sen kullandın bunları. Bir ömür değil. Belki bir sene bile değil. Aldın, tükettin, yetmedi. Kendin gibi milyonlarca kadını kandırdın. Bunu giyersen daha mutlu olursun diye. Bunu alırsan içindeki boşluğu doldurursun diye. Yeteneğini heba ettin. Peki ne kaldı geriye? Çöp. Gözünün önünden kaldırıncı, aklından çıkarınca yok olup gider mi sandın? Çöpler, insanlar, kötü anılar. Hiç yaşanmamış gibi yok olup gider mi Nisan? Yoksa nereye gidersen git bir fırtınayla tekrar hepsi karşına mı çıkar? (...) Ben de yıllarca senin gibi herkes gibi aradım. Ama sonra anladım ki tek başına mutluluk yok. Ya hep beraber ya hiçbirimiz. (...) Tarikat yollar demektir. Allah’a ulaştırıcı yol. Ama biz yolları aramıyoruz. Biz yolun kendisiyiz Nisan.

Tufan’ın buradaki sözlerinde, şehrin tüketim çılgınlığına karşı rahatsızlık ve insanları tüketime ikna etme işini yapan Nisan’a karşı da suçlama duyguları okunmaktadır. Bu noktada İstanbul’dan adaya taşınan çöplerde, kadınların tüketimine yönelik ürünlerin bol miktarda olduğu da not edilmelidir. Tufan, insanların ve özellikle de kadınların sürekli tüketerek mutlu olmaya teşvik edilmeleri olgusuna işaret etmekte ama bundan sistemi değil tek tek bireyleri sorumlu tutar gözükmektedir. Ayrıca, sistemin bu tüketimci, yalnız, mutsuz bireylerini de adadaki ideal komüne davet etmektedir. O, bu ve buna benzer sözleriyle diğer pek çok insan gibi Nisan’ı da etkilemiş, ilerleyen zamanlarda adanın elden gitme tehlikesi yüzünden Cem ile görüşmek için helikopterle İstanbul’a gittikleri sırada Nisan, yüksek binalarla boğulmuş kalabalık şehre mutsuzlukla bakar ve adayı özler olmuştur. Cem’in adayı vakıftan geri almamaya ikna edilmesinden sonra ise Nisan, Tufan’ın isteği ile adanın sosyal medyadaki tanıtım faaliyetlerini üstlenen sözcüsüne dönüşmüştür. Nisan, “Neredesin? Bir plazanın karanlık

gölgesinde, kalabalık bir caddede, ev gibi hissetmediğin evinde, sevgisiz evliliğinde, tırıskadan aşkında, yalnız kalmamak için yaşadığın ve daha beter yalnız hissettiğin ilişkisinde, canını yakan işte, harcanıp gittiğini bildiğin ömrünün neresindesin?” sorusunu sormuş ve şehrin insanlarını yabancılaşmadan kurtaracak bir yer olarak adayı işaret etmiştir. *Arayış*’ta gerek Tufan’ın gerek Nisan’ın konuşmalarında ortaya çıkan tüketici şehir eleştirilerinde Allison’un (2019) ve Sponsel’in (2017) söz ettikleri anlamda “spiritüel ekoloji” kavramının izleri okunabilmektedir. Ancak dizideki spiritüel ekoloji yaklaşımında, radikal çevrecilik gibi bir tutum gözükmemekte, çevreyle ve doğayla çok daha bireysel düzeyde spiritüel bir ilişki kurulmaktadır.

Nisan’ın derin şüpheler ile başlayan ada yolculuğunun zaman geçtikçe yerini ada hayatına bağlılığa bırakması; tüketen ve tüketime teşvik eden yalnız ve de mutsuz bir insandan, ihtiyaçlarını el birliğiyle üreten bir topluluğa dahil olan mutlu bir insana dönüşme hikâyesi gibidir. Açmak gerekirse; Nisan, henüz adaya geldiği günün gecesinde kadınlar tarafından hamamda yıkanmış, adeta şehrin kirinden arındırılmıştır. Yine, adadaki ilk gecenin sabahında, ezan sesiyle huzur içinde uyanmış, odasına dolan güneşin tatlı sıcaklığı yüzüne vurmuştur. O, başlarda çok zorlanmasına rağmen, adadaki bostanda gönüllü olarak çalışıp sebze yetiştirilmesi rutinini benimsemiştir. Üstelik, şehrin yemek içme konusundaki israfli tüketiciliğinin aksine, ada hayatında akşamları tek bir öğün yemeye bile alışabilmiştir. Nisan’ın tüm bu deneyimlerine bakıldığında ekolojik dengeyi gözetten spiritüel bir yaşam tarzının izleri görülebilmektedir. Bu yaşam tarzı, Cengiz ve arkadaşlarının saha çalışmasında da gösterildiği üzere (2022, s. 302), “gaia” terimiyle ifade edilen “dişil enerjiye sahip şefkatli bir doğa” fikrine kucak açmaktadır. Yazarlar (2022, s. 303), “İnsanlar plazalarda, çalıştıkları yerlerde yerden 20 kat yüksek, cam ve granit ortamlarda doğa ananın çağrıştırdığı şefkati arıyorlar,” demiş ve böyle bir doğa fikrinin benimsenmesinde, şehirlerdeki “kapana kısılmışlık hissini” etkili olduğundan söz etmişlerdir ki Nisan’ın deneyimi de bunu doğrulamaktadır.

Nisan’a ve Nisan’ın deyişiyle kendisi gibi “modern sürgünlere” maddi bedelini ödemek koşuluyla kucak açmış olan ada, aslında neo-liberal şehircilik anlayışının insanlara ‘yaşam alanı’ adı altında pazarladığı kapalı site düzenin daha doğaya yakın, daha yalıtık ve tabii ki spiritüel öğelerle bezenmiş haline benzemektedir. Gerçekten de Yıldırım Şentürk’ün dikkat çektiği üzere (2017, s. 237), “Kentsel dönüşüm projeleri ve İstanbul’un çeşitli semtlerinde kurulan güvenli siteler, kentsel dertlerin ve meselelerin çoğuna anlamlı bir biçimde yanıt olarak ortaya çıkmıştır.” Şentürk (2017, s. 237), “Bu yeni lüks yerleşimler, müşterilerine şehir hayatından kaynaklanan tüm sorunlarını çözmeyi vaat eder: Güvenlik, depreme karşı emniyet, lokasyon avantajı, temiz ve yeşil çevre, oto park alanı, çocuklar için oyun alanları, spor ve eğlence tesisleri, mağaza ve marketler vb.” demekte ve “bu tür güvenli sitelerin ilanlarına bakıldığında şehrin ortak sorunlarına atıf yaptıkları kolaylıkla görülür,”

diye eklemektedir. Bu bağlamda *Arayış*'ta, Nisan'ın adadaki deneyimleri üzerinden neo-liberal sistem krizinden kaynaklanan sorunlara işaret edildiğini ama tüm bu sorunların toplumsal ve ekonomik zemininden koparılıp bireyselleştirildiğini söylemek mümkündür. Ayrıca dizide, sadece Nisan'da değil, adanın diğer sakinlerinde de toplumdan kopuk bir sistem eleştirisine eşlik eden yoğun bir bireyselleşme söz konusudur. Örneğin, Nisan'ın bir sohbet esnasında, “Hiç mi merak etmiyorsunuz ya ne oluyor ülkede? Savaşlar, iklim krizi? Ne bileyim yani en azından doların ne olduğunu da mı merak etmiyorsunuz?” sorularını yönelttiği arkadaşlarının hepsi umursamazca yanıtlar vermiştir. Buna göre, Emin, kendisini sadece “Benim o domatesleri hangi şerefsiz tırtıllar yiyor?” sorusunun ilgilendirdiğini söylemiş, Meliha ile Begüm ise “yıllardır haber okumadıklarını, gündemi de hiç merak etmediklerini” söylemişlerdir.

## SONUÇ

Spiritüellik ile neo-liberalizm arasında yakın bir bağ olduğunu savunan bu makale, *Disney+ Türkiye*'nin Türk dizileri arasındaki *Arayış*'ı örneklem olarak almış ve dizideki neo-liberal spiritüelliğin görünümüleri hakkında eleştirel bir tartışma yürütmüştür. Bunun için öncelikle spiritüelliğin neo-liberalizm ile kesişme noktalarını anlamak amacıyla kuramsal bir değerlendirme yapılmıştır. Söz konusu değerlendirmede ilk olarak “bireyselleşme süreçleri” konusu üzerinde durulmuş, neo-liberalizm ile kesişen spiritüelliğin piyasacı, bireyci, kişisel gelişimci ve girişimci insan tipini yücelttiğine dikkat çekilmiştir. İkinci olarak, “şifa pratikleri” konusuna bakılmış ve burada da neo-liberal sağlık sisteminin, alternatif sağlık hizmetleri piyasasının önünü açtığı, ayrıca kendi ruh ve beden sağlığından kendisi sorumlu tutulan birey anlayışını öne çıkardığı vurgulanmıştır. Üçüncü olarak ele alınan “ekoloji” konusunda ise neo-liberal şehircilik anlayışının yarattığı çevre tahribatına ve insanları sürekli tüketime teşvik eden şehir hayatına karşı çeşitli spiritüel ekolojik yaklaşımların ortaya çıktığına değinilmiş, bu yaklaşımların hem toplumsal hem bireysel saikler içerebildiğine işaret edilmiştir. Bu üç konuda yapılan değerlendirmeler, makaledeki *Arayış* dizisinin çözümlendiği kısmın tematik başlıklarını da belirlemiştir.

Makalenin “Atomize Bireylerden Topluluğa” başlığı altında, neo-liberal bireyselleşme süreçleri ile spiritüellik arasındaki yakın ilişki *Arayış* örneğinde çözümlenmiştir. Buna göre, bir beyaz yakalı çalışan olarak İstanbul'daki işini bırakma ve adaya taşınma kararı alan Nisan'ın, kendi çıkarlarını en iyi kendisi bilen ve kendi seçimlerinin sonucuna katlanabilen bireyselleşmiş insan tipine uygunluğu ortaya konmuştur. Yine, adadaki spiritüel lider Tufan'ın ve yardımcısı Azra'nın, neo-liberal girişimci özneler oldukları ve spiritüelliği neo-liberalizme gayet iyi biçimde uyarladıkları da belirtilmiştir.

Neo-liberalizm, sağlık hizmetlerini sermayenin egemenliğine teslim etmiş, bunun sonucunda

beden ve ruh sağlıklarını koruyamaz hale gelen toplumlarda gerek modern tıp gerek tamamlayıcı/alternatif tıp pratiklerinden maddi bedelini ödemek koşuluyla bireysel olarak yararlanması beklenen insanlar yaratmıştır. Bu konuyu, *Arayış* üzerinden “Hastalıktan Şifaya” başlıklı bölümde ele alan makalede, önce Nisan’ın arkadaşı Songül’ün sonra da Nisan’ın, kanserden kurtulmak için spiritüel şifa pratiklerini seçmeleri üzerinde durulmuş, her iki karakterin de modern tıptan ümit kesmeleri sonucunda yaptıkları bu seçimin, neo-liberal alternatif sağlık hizmetleri piyasasının idealize ettiği birey kavrayışına uygunluğu gösterilmiştir.

Bugün de içinde olduğumuz neo-liberal şartlar, sadece insanları değil, bitkileri, hayvanları, kısacası insanlığın asla kendini yalıtamayacağı tüm doğal çevresini tehdit eder hale gelmiştir. Buna göre, makalenin *Arayış*’ı “Tüketen Şehirlerden Üreten Adaya” başlığı altında ele alan son çözümleme bölümünde, spiritüel ekoloji kavramına dikkat çekilerek, neo-liberal şehirlerin tüketimcilik anlayışının karşısında spiritüelliğin nasıl konumlandırıldığına bakılmış, şehirdeki yoğun betonlaşmaya, çevre kirliliğine ve aşırı tüketime karşı, adanın hep beraber üretir ve az tüketir görünen hayat tarzı sorgulanmıştır. Bu sorgulama, dizideki spiritüel ekolojinin, toplumsal olmaktan çok bireysel çıkarlara hizmet eden bir tavır sergilediğini açığa çıkarmıştır.

Bu makale, günümüz Türkiye’sinin neo-liberal krizinden bağımsız olmadığını düşündüğü Yeni Çağ spiritüelliğinin popüler bir televizyon anlatısında nasıl yankılandığına dair eleştirel bir bakış açısı sağlamaya çalışmış ve *Arayış*’ın Türkiye’nin metropol bireylerinin spiritüellikle kurdukları ilişkiyi üreten/yeniden üreten özgün bir televizyon anlatısı örneği olduğuna dikkat çekmiştir. Makaledeki, spiritüelliği neo-liberal iklimden yalıtmadan ele alan bu bakış açısının, spiritüellik konusunda medya ve iletişim alanında yapılması muhtemel diğerk çalışmaları için bir yol haritası çizdiği ümit edilmektedir.

## KAYNAKÇA

- Aksoy, O. A. (2023). Neoliberal Emek Piyasasında Bireycilik ve Beyaz Yakalıların Bireyselleşmesi. *Mülkiye Dergisi*, 47(3), 923-958.
- Allison, E. (2019). Spirituality and ecology. Zsolnai & B. Flanagan (Der.), *The Routledge international handbook of spirituality in society and the professions* içinde. Routledge/Taylor & Francis Group, 59-66.
- Barcan, R. (2011). *Complementary and Alternative Medicine: Bodies, Therapies, Senses*. Berg.
- Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş Toplum*, (Y. Alogan, Çev.). Ayrıntı. (Özgün eser basım 2001).
- Bauman, Z. (2016). *Cemaatler: Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*. (N. Soysal, Çev.). Say. (Özgün eser basım 2001).
- Bauman, Z. (2023). *Akışkan Modernite*. (S. O. Çavuş, Çev.). Tellekt. (Özgün eser basım 2000).
- Baydar Çavdar, G. (2019). *Yeni Kişisel Gelişimde Eğilimler: Popüler Spiritüellik ve Maneviyat Kitaplarında Retorik* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Bochinger, C. (2006). Spirituality. K. V. Stuckrad (Der.), *The Brill Dictionary of Religion* içinde. Brill, 1808-1809.
- Brennen, B. S. (2017). *Qualitative Research Methods for Media Studies*. Routledge. (Özgün eser basım 2013).
- Cabanas, E., Illouz, E. (2023). *Mutlu Yurttaş İmalatı: Mutluluk Endüstrisi Hayatımızı Nasıl Kontrol Ediyor?* (T. Göbekçin, Çev.). İletişim. (Özgün eser basım 2018).
- Carrette, J., King, R. (2005). *Selling Spirituality: The Silent Takeover of Religion*. Routledge.
- Çelik, Pınar (2021). *İstanbul'da Yeniçağ Şifacılık Akımları Üzerine Nitel Bir Araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Beykent Üniversitesi.
- Cengiz, K., Küçükural, Ö., Gür, H. (2022). *Türkiye'de Spiritüel Arayışlar: Deizm, Yoga, Budizm, Meditasyon, Reiki vb.* İletişim.
- Develi, H. (2019). *Modern Toplumda Batıl İnançlar ve New Age Akımı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Dew, K. (2021). *Complementary and Alternative Medicine: Containing and Expanding Therapeutic Possibilities*. Routledge.
- Doğan, E. (2020). *Türkiye'de New Age Hareketi: Şifacı Grupların Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Tabanı Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Enlil, Z. M. (2011). *The Neoliberal Agenda and the Changing Urban Form of Istanbul*. International Planning Studies, 16(1), 5-25.
- Erkmen, T. D. (2021). Flexible Selves in Flexible Times? Yoga and Neoliberal Subjectivities in Istanbul. *Sociology*, 55(5), 1035-1052.
- Erol, M., Özbay, C., Türem, Z. U., Terzioğlu, A. (2016). The Making of Neoliberal Turkey: An Introduction. C. Özbay, M. Erol, Z. U. Türem, A. Terzioğlu (Der.), *The Making of Neoliberal Turkey* içinde. Ashgate. 1-13.
- Frisk, L., Gilhus I. S., Kraft, S. E (2016). The New Age. J. R. Lewis, I. B. Tøllefsen (Der.), *The Oxford Handbook of New Religious Movements* içinde, Oxford University Press, 469-481.
- Funes, M. A. (2016). Neoliberalism and New Age. H.P.P. Gooren (Der.), *Encyclopedia of Latin American Religions*. Springer, 1-3.
- Guest, M. (2023). *Neoliberal Din: 21. Yüzyılda İnanç ve Güç*. (M. Pekdemir, Çev.). Fol. (Özgün eser basım 2022).
- Gülerarslan Özdengül, A. ve Çam, M. S. (2017). Reklamcılık ve Spiritüalizite Kavramı: Televizyon Reklamları Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk İletişim*, 10(1), 399-432.
- Gürpınar, D. (2023). *Küstah ve Cüretkâr: Türkiye'nin Doksanlı Yılları*. Telemak.
- Gog, S. (2020). Neo-liberal subjectivities and the emergence of spiritual entrepreneurship: An analysis of spiritual development programs in contemporary Romania, *Social Compass*, 67(1), 103-119.
- Haenni, P. (2014). *Piyasa İslamı: İslam Suretinde Neoliberalizm*. (L. Ünsaldı, Çev.). Heretik. (Özgün eser basım 2005).
- Hanegraaff, W. J. (1996). *New Age Religion and Western Culture: Esotericism in the Mirror of Secular Thought*. E. J. Brill.
- Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*. (A. D. Temiz, Çev.). Metis. (Özgün eser basım 2012).
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin Kısa Tarihi*. (A. Onacak, Çev.). Sel. (Özgün eser basım 2005).

- Heelas, P. (1996). *The New Age Movement: The Celebration of the Self and Sacralization of Modernity*. Blackwell.
- Öztürk, D. (2015). *Türkiye’de Yeniçağ Ruhaniliği ve Pratikleri: Evren Tasarımı, Birey ve Olumlama* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kirman, M. A. (2023). *Yeni Dinî Hareketler Sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Korkmaz, C. (2019). Neo-Liberalizm ve Kentlerin Aynışması: Viaport Venezia Konut Projesi Örneği. H. F. Alkan Meşhur, K. Ertuğay, F. Eren, C. Korkmaz (Der.), *İstanbul’da Büyük Ölçekli Kentsel Projeler ve Planlama Süreçleri* içinde. Nobel. 81-96.
- Kozanoğlu, C. (1997). *İnternet, Dolunay, Cemaat*. İletişim.
- Kozanoğlu, C. (2023). Can Kozanoğlu ile Spiritüellik ve Medya Üzerine Söyleşi (Gökçe Baydar Çavdar, Söyleşi). *Moment*, 10(2), 268-280.
- Köse, A. (2020). *Milenyum Tarikatları: Batıda Yeni Dini Akımlar*. Timaş.
- Lau, K. J. (2000). *New Age Capitalism: Making Money East of Eden*. University of Pennsylvania Press.
- Leys, C. (2014). Sağlık ve Kapitalizm. L. Panitch, C. Leys (Der.), *Socialist Register 2010: Kapitalizmde Sağlık, Sağlıksızlık Semptomları* içinde. (U. Haskan, Çev.), Yordam, 15-42. (Özgün eser basım 2010).
- Løov, M. (2024). *The New Age Movement*. Cambridge University Press.
- Mashaël, F. (2020). *An Exploratory Study of Women’s Involvement in New Age Spirituality in Turkey* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İbni Haldun Üniversitesi Medeniyetler İttifakı Enstitüsü.
- Mikaelsson, L. (2013) New Age and the Spirit of Capitalism: Energy as Cognitive Currency. S. J Sutcliffe, G. I. Sælid (Der.), *New Age Spirituality: Rethinking Religion* içinde, 160-173, Routledge.
- Mirza, G. A. (2018). *Yeni Dinselleşme Eğilimleri ve Maneviyat Arayışları*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Paker, K. O. (2011). Postmodern Bilgelik: Yeni Çağ Söyleminde Kişisel Gelişim ve ‘Ruhsal Alıştırmalar’. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, (31), 61-98.
- Pınarbaşı, G. (2021). New Age Uygulamalarının/İnançlarının Bir Yansıması Olarak Astroloji ve Facebook’ta Kullanımının Betimsel Analizi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(39), 126-174.
- Pınarbaşı, G. (2023). TikTok’ta Bir Alt kültür Örneği Olarak Cadılık Kültürü ve Büyü Uygulamaları: WitchTok Örneği. *Medya ve Kültür*, 3(1), 90-128.
- Ramasubramanian, S. (2014). Media and Spirituality. M. B. Oliver, A. A. Raney (Der.), *Media and Social Life* içinde. Routledge, 46-62.
- Saad-Filho, A. ve Johnston, D. (2007). *Neoliberalizm: Muhalif Bir Seçki*. (Ş. Başlı, T. Öncel, Çev.). Yordam. (Özgün eser basım 2005).
- Sennett, R. (2008). *Karakter Aşınması: Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkileri*. (B. Yıldırım, Çev.). Ayrıntı. (Özgün eser basım 1998).
- Sennett, R. (2011). *Yeni Kapitalizmin Kültürü*. (A. Onacak, Çev.). Ayrıntı. (Özgün eser basım 2006).
- Sponsel, L.E. (2017). Spiritual Ecology and Radical Environmentalism, W. Jenkins, M. E. Tucker, H. Grim (Der.), *Routledge Handbook of Religion and Ecology*, Routledge, 220-228.
- Sutcliffe, S. J. ve Gilhus, I. S. (2016). Introduction: “All mixed up”-Thinking about Religion in Relation to New Age Spiritualities. J. R. Lewis, I. B. Tøllefsen (Der.), *The Oxford Handbook of New Religious Movements* içinde. Oxford University Press, 1-16.



Şenses, F. (2016). Turkey's Experience with Neoliberal Policies since 1980 in Retrospect and Prospect. C. Özbay, M. Erol, Z. U. Turem, A. Terzioğlu (Der.), *The Making of Neoliberal Turkey* içinde. Ashgate. 15-32.

Şentürk, Y. (2017). Managing the Problems of the Cities: Doing Business While Governing Istanbul. G. Erdi, Y. Şentürk (Der.), *Identity, Justice and Resistance in the Neoliberal City* içinde. Palgrave Macmillan, 223-246.

Toprak, F. (2023). Neoliberalizmin Acılarını New Age Maneviyatı ile Dindirmek. *ViraVerita*, 17, 1-28.

World Economic Forum (2020). We must move on from neoliberalism in the post-COVID era, <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/coronavirus-covid19-recovery-capitalism-environment-economics-equality/> (Erişim Tarihi: 15.07.2024)

## EXTENDED ABSTRACT

---

Neo-liberalism is a broad concept that requires not only economic factors but also social, cultural and political ones to be considered all together. Although neo-liberalism has become widespread in the world since the mid-1970s and especially after the 1980s, its theoretical and practical roots goes back much further and is not independent from the development of capitalism and imperialism. The neo-liberalism that Turkey has been experiencing since the 1980s has exacerbated the contradictions in a society already struggling with the pains of modernity, capitalism and urbanization, and has created a fragile/precarious/uncertain conditions for people whose thoughts and feelings has been distorted. Under these circumstances, it is not surprising to see a resurgence of interest in New Age spirituality and the spread of spiritual content through traditional media, digital media and social media in Turkey.

In this article, the concept of spirituality is evaluated with an approach that takes into account the neo-liberal social, economic and cultural system that has led to its proliferation. The aim here is to show that there is an alignment between spirituality and neo-liberalism at the level of discourses and practices and to critically discuss how this alignment is displayed in a popular television series. In this context, the article focuses on the TV series *Arayış*, which was streamed on *Disney+ Turkey*, and analyzes it as an unique example that produces/reproduces the ways in which metropolitan individuals in Turkey relate to spirituality. Therefore, the *Arayış* is analyzed through textual analysis under the three thematic headings of “From Atomized Individuals to Community”, “From Illness to Healing” and “From Consuming Cities to Producing Island”, which allow us to address the manifestations of the neo-liberal crisis in Turkey in the context of spirituality.

In the first heading, the main character Nisan's decision to quit her job in Istanbul and go to an island is interpreted as an individual-spiritual choice as well as a manifestation of neo-liberal sociality. It has also been pointed out that the spirituality represented by Tufan, the spiritual leader on the island, and Azra, his assistant, is laden with elements that glorify entrepreneurship and that this is very much in line with neo-liberalism.

Secondly, Nisan and her friend Songül's choice of spiritual healing practices to get rid of cancer is emphasized, and it is shown that this choice made by both characters as a result of giving up on modern medicine is in accordance with the concept of the independent individual who is capable of making decisions about their own physical and mental conditions in neo-liberal societies.

At last, the relationship between the criticism of the consumer city and the concept of spiritual ecology is pointed out, and how spirituality is positioned against the neo-liberal urbanism and consumerism is examined. Hence, the lifestyle of the island, which seems to produce together and consume less in contrast to the intense concretization, environmental pollution and excessive consumption in the city is questioned. Accordingly, it was revealed that the spiritual ecology in the series has a characteristic that serves individual interests rather than social ones.

In conclusion, it can be said that the concept of spirituality is not independent from the neo-liberal crisis of contemporary Turkey and the traces of this crisis are clearly shown through the analysis of the TV series *Arayış*.